

Universiteit
Leiden
The Netherlands

The Mesoamerican codex re-entangled : production, use, and re-use of precolonial documents

Snijders, L.

Citation

Snijders, L. (2016, October 25). *The Mesoamerican codex re-entangled : production, use, and re-use of precolonial documents*. *Archaeological Studies Leiden University*. Leiden University Press. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/43705>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/43705>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/43705> holds various files of this Leiden University dissertation

Author: Snijders, Ludo

Title: The Mesoamerican codex re-entangled : production, use, and re-use of precolonial documents

Issue Date: 2016-10-25

Nederlandse Samenvatting

DE MESO-AMERIKAANSE CODEX

OPNIEUW VERWARD

Productie, gebruik en hergebruik van pre-koloniale documenten

Deze studie beoogt de culturele biografie van de pre-koloniale Meso-Amerikaanse codices te reconstrueren. Met deze studie wordt duidelijk gemaakt dat moderne technieken het onderzoek naar zelfs de vroegste fasen van de biografie van codices een belangrijke stap vooruit kunnen helpen.

Slechts twintig boeken vanuit de pre-koloniale Meso-Amerikaanse literaire traditie zijn overgeleverd. De teksten in deze boeken, in pictografisch schrift en in hiërogliefen, zijn in het verleden vooral inhoudelijk bestudeerd. Doordat weinig of geen onderzoek is gedaan naar de fysieke kenmerken van de codices, is nog onvoldoende bekend over productie, gebruik en hergebruik ervan.

Net als bij andere objecten begint de biografie van de codices met het productieproces. Een groot deel van dit proces is nog onduidelijk, omdat de studie hiernaar wordt bemoeilijkt door een aantal factoren. Ten eerste hebben de instituten die deze boeken in hun collectie beheren een begrijpelijk beschermend beleid. Hierdoor moet al het huidige onderzoek op een niet-invasieve manier gebeuren. De technieken die hier tegenwoordig beschikbaar voor zijn, maken alle gebruik van een vorm van spectrale analyse bij verschillende golflengtes. Deze technieken kunnen anorganische materialen, zoals minerale pigmenten, effectief identificeren, maar zijn minder effectief waar het gaat om organische stoffen. Eerdere studies hebben uitgewezen dat voor de codices gebruikgemaakt is van stroken leer of boombastpapier. Dit basismateriaal werd als een accordeon opgevouwen om pagina's te creëren, die vervolgens werden bedekt met een gesso laag van gips

of kalk. Dit zorgde voor een heldere witte ondergrond waar de Meso-Amerikaanse auteurs op konden schrijven met voornamelijk organische kleurstoffen. Waar deze kleurstoffen van gemaakt zijn, is in veel gevallen niet te achterhalen met de niet-invasieve technieken. Naast deze moderne technieken zijn er echter ook vroeg-koloniale bronnen die informatie geven over welke materialen gebruikt werden door de Meso-Amerikaanse bevolking voor het maken van kleur. Deze twee bronnen van informatie vormen samen een lijst met mogelijke basisingrediënten die nodig zijn voor het maken van een codex.

Met de ingrediënten op deze lijst zijn voor dit onderzoek experimenten uitgevoerd om te achterhalen hoe met deze materialen gewerkt kan worden, welke overige materialen hierbij nodig zijn en welke technieken, vaardigheden en gereedschappen vereist zijn voor het maken van een volledige codex. De experimenten laten zien dat deze codices tot stand komen in een interactie tussen veel verschillende mensen. Ten eerste is duidelijk dat de gebruikte materialen van geografisch wijd verspreide bronnen komen. De vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van de ruwe materialen en voor het vervaardigen van de verschillende onderdelen van deze codices getuigen van een hoge mate van interactie tussen specialisten van verschillende ambachten.

Zodra een object klaar is, begint het aan een nieuwe fase van de biografie: het gebruik. Er is zeer weinig met zekerheid te zeggen over het daadwerkelijk gebruik van de codices, hoewel wel duidelijk is dat de teksten erin een veelal sacraal karakter hebben. Dat maakt dat de codices geen alledaagse gebruiksvoorwerpen waren. In sommige teksten kan een iets meer historisch dan sacraal karakter worden herkend, maar ook de handschriften met die teksten zullen geen alledaagse gebruiksvoorwerpen zijn geweest. Een eerste scheiding kan wel gemaakt worden tussen het privégebruik en het publieke

gebruik. Dat verschil is belangrijk omdat het ook implicaties heeft voor de locatie van het gebruik én ook voor de betrokken personen en andere objecten. Wanneer de overgeleverde codices in detail bestudeerd worden, wordt duidelijk dat ze zeer fragiel zijn. Ze waren en zijn zeer gevoelig voor vuur, water, licht en zelfs het bedoelde gebruik. In de omgang met de codices moest altijd rekening gehouden worden met de dreiging van verval. Uiteindelijk moest een manuscript ofwel gerepareerd, ofwel op een manier afgevoerd worden die aansloot bij het sacrale karakter van de teksten. Vanuit een aantal Spaanse bronnen en zeldzame archeologische vondsten, weten we dat het plaatsen van een codex in een graf gezien werd als een verantwoorde manier om deze af te voeren. Daarbij kwam de codex in een grot of in de grond terecht; beide methoden laten in het algemeen weinig archeologische resten achter. Dit verklaart voor een deel waarom er nog maar zo weinig van dit soort codices over zijn.

Een tweede belangrijke reden voor het verdwijnen van hele bibliotheken aan boeken is de botsing tussen de Meso-Amerikaanse en de Europese wereldvisies. Vanuit het christelijk wereldbeeld was in Europa een strijd ontstaan tegen interne en externe ‘anderen’. Daardoor werden niet-christenen vrijwel gelijkgesteld aan ‘het kwaad’. In de Europese verbeelding was een wereld van het kwaad ontstaan, waar mensen leefden onder invloed van de duivel en waar demonen aanbeden werden. In Europese kunst werden demonen en duivels afgebeeld als hybride wezens, met menselijke en dierlijke karakteristieken. In de Meso-Amerikaanse schriftvormen worden vaak mensen afgebeeld met dierlijke elementen als onderdeel van hun kleding. Dit heeft over het algemeen te maken met de namen van deze personen, maar dit werd door de Europeanen geïnterpreteerd als bewijs dat dit kwade boeken waren, bedoeld voor duivelsaanbedding. In de Codex Iya-Nacua (Colombino-Becker) is een inheemse aanpassing te zien als reactie op de bedreiging die voortkwam uit de ingebeelde demonologie van de Europeanen. Dit document is een van de meest beschadigde boeken, maar de beschadigingen zijn intentioneel en kunnen paradoxaal genoeg gezien worden als onderdeel van een strategie die als doel had het document te beschermen.

Vrijwel alle codices die de koloniale periode hebben overleefd waren in het bezit van Europese instellingen. Van veel daarvan is het niet duidelijk hoe ze daar terecht zijn gekomen, noch waar ze precies vandaan kwamen. Van sommige werd zelfs vergeten dat ze uit de Amerika's kwamen. De betekenis van de handschriften en de manier waarop ze gelezen moesten worden was in deze Europese bewaarplaatsen al helemaal onbekend. Pas toen reproducties van de manuscripten gemaakt werden, kon de studie beginnen en kregen ze weer nieuwe betekenis. De strategie van reproductie kan gezien worden als een nieuwe fase in de culturele biografie van deze boeken. De reproducties veranderden de boeken fundamenteel. Onjuiste reproducties zijn een duidelijk voorbeeld van een dergelijke verandering, maar zelfs fotografische reproducties, door hun tweedimensionaliteit, zorgen voor verandering.

Een tweede transformatie werd veroorzaakt door de toegankelijkheid van de reproducties van de teksten. Voor welk publiek de reproducties gemaakt werden is even belangrijk als hoe ze zijn gemaakt. De reproducties hebben wetenschappers toegang gegeven tot deze boeken, maar door de hoge kosten van de reproducties hebben ze relatief weinig invloed gehad op een breder publiek. Net als andere zeldzame en daarmee potentieel waardevolle objecten, hebben de codices de aandacht getrokken van vervalsers, die ook weer voor een andere transformatie in de betekenis van deze boeken zorgden.

Moderne digitale technieken zijn in opkomst als een van de manieren om cultureel erfgoed toegankelijk te maken. Deze technieken zijn nog niet veelvuldig toegepast op de codices. Het is echter belangrijk om de mogelijkheden alsook de gevaren van deze technieken in beeld te brengen voor de toekomst van deze handschriften.

Moderne technieken zijn de belangrijkste middelen voor het bestuderen van een van de vroegste fases van een van de codices. In de jaren vijftig van de 20ste eeuw werd ontdekt dat een van de codices een eerder leven had gehad voor het gebruik van de reeds bekende tekst; de Codex Añute (Selden) is een palimpsest. Verborgen onder de gesso laag werden oudere tekeningen gevonden. Ten tijde van deze

eerste ontdekking waren er nog geen technieken in staat om de verborgen tekst zichtbaar te maken zonder de gesso laag te verwijderen. Binnen het hier gepresenteerde onderzoeksproject hebben onderzoekers uit Delft, Leiden en de Bodleian Library van de Universiteit van Oxford samengewerkt om deze afbeeldingen op niet-invasieve manieren zichtbaar te maken. Een scala aan technieken werd toegepast om zoveel mogelijk informatie te verkrijgen over alle afbeeldingen. Daarbij ging het zowel om de afbeeldingen die door natuurlijk verval of door onderzoek uit de jaren vijftig al zichtbaar waren gemaakt, als om de voorheen onzichtbare afbeeldingen die nog volledig bedekt zijn met gesso. Dit alles roept een nieuwe serie aan vragen op: Waarom is dit document hergebruikt? Was dit hergebruik normaal? Wat leert deze verborgen tekst ons over de Meso-Amerikaanse geschiedenis?

Het is duidelijk dat de codices nog steeds nieuwe betekenissen krijgen en dat hun biografieën nog niet afgerond zijn. Een mogelijkheid voor de toekomst is dat deze manuscripten een brug slaan tussen huidige Mexicaanse inheemse bevolkingsgroepen en hun cultureel erfgoed. Het internet zou hier een mogelijk medium voor kunnen zijn. In het laatste deel van dit werk worden de voordelen en de valkuilen hiervan besproken.

